

Christian Ackermanni tüli Tallinna tisleriametiga

Christian Ackermanni ja Tallinna tisleriameti kohtuprotsessimaterjalidele tuginev näitemäng ühes vaatuses viie või enama osatäitjaga

Sündmused leidsid aset Tallinnas 345 aastat tagasi

Mängu rekvisiitideks sobib üksikute lehtedena, justkui vanade kirjadena väljatrükitud tekst

- JUTUSTAJA
- CHRISTIAN ACKERMANN
- TALLINNA TISLERIAMETI ESINDUS: MEISTER, SELLID, ÖIPIPOISID, BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN
- BÜRGERMEISTRITE JA RAEHÄRRADE KOOR (veel kolm bürgermeistrit ning kuni 14 raehärrat, kõik valitud kaupmeeste seast)
- ANNA MARTENS, Christian Ackermanni naine

JUTUSTAJA: „1675. aastal puhkes noore andeka puunikerdaja Christian Ackermanni ja Tallinna tisleriameti vahel äge tüli. Tsunftimeestes tekitas meelepaha, et alles aasta eest Tallinna saabunud Ackermann tegutses väljaspool tsunfti ning kasutas sealjuures häbematul viisil ka sellide abi. Ja seda koguni linna uhkeima kiriku – Niguliste kiriku tööde tarvis. Tisleriamet kartis, et kui Ackermann niimoodi jätkab, võtab ta nende tellimused ära, kisub neilt leiva käest. Lootuses, et noor puunikerdaja linnast lahkub, hakkasid tisleriameti meistrid Ackermanni ja tema kodakondseid taga kiusama.

Kuna asi ei võinud nii jääda, pöördus Christian Ackermann, kes oli alates 1675. aasta 20. aprillist Tallinna kodanik ja vastne naisemees, oma õiguste kaitseks linna kõrgeima võimu – rae poole. Kui raad tisleriametilt asja kohta aru päris, ei salanud see midagi, vaid (kasutades advokaadi abi, nagu Ackermannigi) vastas kirjalikult.“

TISLERIAMET: „Meie, allakirjutanud, tunnistame kogu tisleriameti nimel, et tisleriamet on Tallinna kodanikku, kujunikerdaja Christian Ackermanni koos tema selliga pööningujäneseks nimetanud, samuti ei vääri paremat kohtlemist needki, kes temaga läbi käivad.“

ANNA MARTENS: „Oh häda, oh häda! Christian on kõigis oma ettevõtmistes nii ütlemata tormakas. Alles ta tuli meie linna ja juba püüab siin kõik ümber korraldada. Ega Tallinn ole Königsberg, Danzig, Stockholm ja isegi mitte Riia! Tallinnas ei käi asjad nii ruttu. Siin hoitakse vanadest kommetest-tavadest küünte ja hammastega kinni ... Ainult aadlimehed või siis maailma näinud kaupmehed, eriti raamatukaupmehed, ja haritlased toovad meile uusi tuuli.“

JUTUSTAJA: „No ega naise hädaldamine küll rae kõrvu ei ulatunud, vaid jäi ikka pereringi ja koduseinte vahele.

Kui raad pööningujäneseks tembeldatud Christian Ackermanni asja selgitamiseks enda ette kutsus, hakkas mees end õigustama. Tisleriameti kirja pidas ta lubamatuks solvanguks, nõudes, et teda ega tema selli keegi pööningujäneseks ei nimetaks.

Nii saigi alguse kohtuasi Tallinna tisleriameti ja linnas iseseisva kujurina tööd alustanud Christian Ackermanni vahel. Kohtupidamist Tallinna raes juhtis bürgermeister, kes luges Ackermanni kirja teistele raehärradele ette.“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „Need on Ackermanni sõnad: „... Tänan teenistusvalmilt ülimalt suursugust ja ülitarka raadi kohtukutse eest tisleriameti vastases asjas, ja protesteerin pühalikult solvangute ja alanduste, kohtuprotsessis tekkivate kulude vastu ning kaeban: pärast seda, kui Niguliste kiriku ülitargad eestseisjad minult ühe ja teise töö valmistamise olid tellinud, kutsusin ma Riiast Engelcke Helmersi nimelise selli, et ta mulle abiks oleks ... Sellest on siinne tisleriamet leidnud põhjuse, et mind, mu au ja head nime haavata ning ka kõiki neid, kes minuga tegemist teevad, ei taha ta paremaks pidada ega paremini kohelda [...].“

BÜRGERMEISTRITE JA RAEHÄRRADE KOOR: „Uskumatu! Uskumatu! Uskumatu!“

ACKERMANN: „Jah, just nii ma kirjutasin: „Mina olen oma kunsti ausalt ja korralikult õppinud ja tahan seda seetõttu hästi teha; ka on kõikides kuulsates linnades iidsest ajast tavaks olnud, et kujurid on vabad inimesed ega allu ühelegi ametile, välja arvatud siis, kui nad ühtlasi tislerikäsitööd teha tahavad ...“.

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „Ja pange tähele, austatud kaasbürgermeistrid, mis see Ackermann nüüd ütleb!“

ACKERMANN: „... ja mis peamine, tisleriamet ei tohi nüüd ega iial edaspidi öelda, et mina oma selliga mingilgi moel nende töömaale olen tunginud. Niisiis võtan need alusetult minu vastu paisatud jämedad süüdistused sügavalt südamesse ja nõuan nende kohta tisleriametilt täielikku seletust.“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „Ja-jaa, see on hea, et see Ackermann natuke ikka alandlikku meelt ka ilmutab ning lõpetab oma kirja sõnadega ...“

ACKERMANN: „... palun alandlikult ülimalt suursugust ja ülitarka raadi õigust mõista ja otsustada, et tisleriamet on ülekohtuselt toiminud ning peab seetõttu mulle ja mu sellile kehtiva korra kohaselt rahuldava hüvitise andma ja raele trahvi maksuma.“

ANNA MARTENS: „See on tõesti hea, et Christian niimoodi kirjutas ja natukenegi oma kanget kaela auväärt rae ees painutas. Pere kasvab, kulud kasvavad ja oleks päris halb, kui peaks nüüd veel ka kohtukulusid kandma. Nagu sellest veel vähe oleks, et mu kadunud mees, Elert Thiele – olgu muld talle kerge! – pere kitsikusse jättis ja tema võlakoores mu armsa Christiani õlule langes. Mis küll meie lapsukesest nõnda saab. Kuidas ma pean seda kohtuasja mõistma? Kas see on Jumala karistus meile meie pattude pärast? Ma võin ju kahetseda, et laps enne laulatust sai sigitatud, aga mis see enam aitab. Armas taevaisa, anna andeks meile meie patud ...“

JUTUSTAJA: „Seda, mis meeleolud Christian Ackermanni majas valitsesid, võib vaid ette kujutada. Päevselge on, et vastuseks Ackermanni kirjale saatis tislariamet raele uue, veel enam süüdistava kirja. Justkui oma positsiooni kindlustamiseks, tõstis tislariamet seekord küsimuse: kellena Ackemann üldse Tallinna saabus? Kas ta oli tislirisell, kujurisell või hoopis õpipoiss? Meistriks tislariamet Ackermanni küll nimetada ei tahtnud. Taas tuli raekohus kokku ja hakati asja arutama. Bürgermeister luges tislarite kirja ette.“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „... Kuna sedalaadi korratused on meie ametile ja elatisele hukatuslikud ning on meie ... skraa [ameti põhikirja] järgi rangelt keelatud, siis palume me suursugust ja ülitarka raadi kõige alandlikumalt, meid, meie skraasid ja häid tavasid kaitsta.“

JUTUSTAJA: „Ja mis tislariid veel ütlesid, mis nad oma kirjale veel lisasid?“

TISLERIAMETI ESINDAJAD: „Meie palume austatud raadi Christian Ackermanni oma isandliku käega tungivalt mõjutada – kuivõrd ta tahab vaba kujur olla –, et ta meiega sellide küsimuses kokku lepiks ja kui vaba kujur (kuivõrd ta oma käitumise pärast meie ametisse enam tulla ei saa) ettenähtud raamides püsiks. Et ta aga on meile ilma mõjuva põhjuseta kohtuprotsessi peale sundinud, siis palume me rael pärast meie vabastamist Ackermanni süüdistustest temalt kohtukulud välja mõista.“

ANNA MARTENS: „Oi ei! Meie isa, kes sa oled taevas, pühitsetud olgu Sinu nimi ... Oleks mu Christian ometi veidi diplomaatilisem! Selge, et ta on noorem, targem ja osavam kui enamik siinseid tislarimeistreid, aga kas see aitab?! Ehk peaks ta siiski ka veidikenegi leplikumaks muutuma.“

JUTUSTAJA: „Ei, leplikumaks ei muutunud Christian Ackermann karvavõrdki. Selle asemel vastas ta tislariameti kaebusele hoopis vihase kirjaga, milles rõhutas, et see, et ühest tisliriselist saab ühel heal päeval puunikerdajasell on täitsa normaalne, sest **„igäühel on vabadus** ühelt õpitud ausalt käsitöölalt teise juurde siirduda, kuna **kellelegi ei ole keelatud kogu aeg midagi auväärset lisaks õppida**“.

Ja ennast pidas Ackermann ikka just puunikerdajaks ja tislarist osavamaks meheks ning ei tahtnud ta ka tislariametisse astuda. Selle asemel kirjutas ta – ja see kõlas ikka juba päris ülbelt ...“

ACKERMANN: „... ma võin ise tislariametile nikerdamise alal nõu ja abi anda, kuna tislariametil kujunikerdamisest õiget arusaamist ei ole.“

BÜRGERMEISTRITE JA RAEHÄRRADE KOOR: „Uskumatu! Uskumatu! Uskumatu!“

JUTUSTAJA: „... Ja auväärt bürgermeistrid ja raehärrad kergitasid kulme. Järgnevat kuuldes tõusid raehärrade kulmud aga veelgi kõrgemale.“

ACKERMANN: „... Lisaks kõigele teab igäüks, kes on ilmas natukegi ringi vaadanud, et

ükski vaba kujur, kui ta tahab omal alal tegutsema asuda, ei ole kohustatud oma kunstis meistritööd tegema, isegi mitte neis paigus, kus leidub inimesi, kel on arusaamist selle kunsti üle otsustada ...“

ANNA MARTENS: „Tegelikult mulle meeldib Christiani enesekindlus. Vaprus on voorus. See on Jumala and. Aga kuhu see viib?“

JUTUSTAJA: „7. jaanuaril 1676 otsustas raad, et seni, kuni tiserid end koguvad ja Ackermanni vastu uut kirja koostavad, võib kaebealune tööd vabalt edasi teha.

ANNA MARTENS: „Jumal tänatud! Nüüd on vähemalt leib laual.“

JUTUSTAJA: „Kuu aega hiljem saatsid tiserid siiski oma vastuse Ackermanni kirjale. Kiri, mille koopia saadeti Ackermannile, loeti raeistungil ette.“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „Tisleriameti lõplik sõna Christian Ackermanni vastu ... me protesteerime kõige vastu, mis on [Ackermann oma] viimases kirjutises meie tahtlikuks alandamiseks oma kunstiga tühiselt praalides esitatud ...

Mis puudutab meie skraasid, siis ... need on meile antud juhtnööriks igasuguse korralageduse ärahoidmiseks. Mida Christian Ackermann on veel peale selle meie auväärse ameti teotamiseks esile toonud – et siinsetel meistritel polevat kujunikerdamisest üldse arusaamist ja et nad ei oskavat sel alal midagi teha –, see on laim. Just praegu võib näha vastupidist, nimelt ei usalda nii mõnedki aadlihärrad seda ülbelt ülistavat kujurit, vaid on soovitud teose meie oldermannilt omandanud. Ammu enne seda, kui mainitud Christian vaevalt teadis, mida kujunikerdamine endast üldse kujutab, on Tallinnas alati sedalaadi tööd tehtud ning tehakse ka edaspidi. Seetõttu ei luba me sel väljaspool ametit ja skraata tegutseval, end ilma meistritöötä üles upitaval sellil meistriks saada.“

Ja veel kirjutavad tiserid ...

TISLERIAMETI ESINDAJA: „... et Ackermann käitub „just nagu oleks [tema ettekujutatava meistritöö puhul] tegu teosega, mille on saatnud Pheidias Ateenast“ või mõni teine maailmakuulus antiikskulptor.“

JUTUSTAJA: „Sellest tiseriameti kirjast õhkub hirmu Ackermanni ja tema mõju kasvamise suhtes. Kiri lõppes õige nutuses ja alandlikus toonis.“

TISLERIAMETI ESINDAJA: „Meile on Ackermanni jultunud tegevuse läbi aga ainult teotust osaks saanud, mistõttu palume me alandlikult, et auväärne ja ülitark raad teda kui meest, kes auväärse ametiga sihilikult ja ilma igasuguse põhjusega tüli norida tahab, karistada suvatseks ...“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN: „Te kuulake vaid, kui alandlikult nad paluvad!“

BÜRGERMEISTRITE JA RAEHÄRRADE KOOR: „Ilus! Väga ilus! Meile meeldib!“

JUTUSTAJA: „Ja-ja, sellega asi veel ei piirdunud. Tisleriameti meistrid jätkasid oma hala.“

TISLERIAMETI ESINDAJAD: „Usaldame auväärsele ja ülitargale raele kui meie kõrgesti austatud ülemale, kelle võimuses on meid selle ninaka ja praaliva selli alanduste ning tema häbematu sissetungimise vastu parimal viisil kaitsta, selles asjas kohtumõistmise ja ... palume veel kord alandlikult Christian Ackermanni omavolitsemisele ja jultumusele piir panna.“

ANNA MARTENS: „Armas Christian, Sinu nikerdatud inimkujud on peaaegu nagu päris inimesed, ma mõtlen kõik need Kristuse, evangelistide, Moosese ja Ristija Johannese ning muidugi ingliskeste-lapsukeste kujud. Eriti kaunid on vooruste – Usu, Lootuse ja Armastuse, eriti Armastuse kujud!“

JUTUSTAJA: „Mis puutub aga tisleriameti lootusesse, et kohtuprotsess lõpeb tsunftimeistrite võiduga, siis nii see siiski ei olnud. 1677. aasta 9. märtsil andis raad Ackermannile kirjaliku loa selle kohta, et ta võib töötada vabameistrina, palgata selle ja neid ka muudest kohtadest enda juurde kutsuda.“

BÜRGERMEISTER CHRISTIAN STRAHLBORN (*sekkub ja täiendab Jutustajat*): „Ainsaks piiranguks jäi see, et Ackermann ei tohi teha tisleritööd.“

ANNA MARTENS: „Oi, kuidas armas Christian rõõmustas, kui ta oli raelt saabunud kirja läbi lugenud. Algul ei tahtnud ta oma silmi vist hästi uskuda, ja luges kirja ka teist korda üle. Siis kargas ta püsti, haaras mu käte vahele, suudles mind ja hüüdis majalistele: „Tulge kõik siia, tulge kohe siia! Jooksuga! Ma tahan teile midagi tähtsat teatada!“ Meie pojake, väike Christoffer, ärkas isa hüüdmise peale üles. Tegi silmad lahti, aga nutma ei hakanud, nagu oleks temagi, väike Jumala talleke korruga mõistnud, milline Jumala arm meie peale on langenud. Au olgu Jumalale kõrges!“

ACKERMANN:

„Välja kuulutatud 9. märtsil 1677

Otsus

Kaebaja, kujurauja Christian Ackermanni kohtuasjas teise poole, siinse auväärse tisleriameti vastu tema solvamise, samuti talle sellide keelamise pärast langetab kuningliku Tallinna linna kõrgeauline raad poolte esitatud kirjade põhjal järgmise otsuse:

Kuna ametil kostjana ei ole alust kaebaja isiku vastu midagi ette tuua, siis peab ta temal ausa kujuraujana tegutseda laskma; samuti ei ole ametil lubatud kaebajat ega tema selle tsunftijänesteks kutsuda, niiviisi tema head mainet ohtu seades ... Üleüldse lubatakse kaebajal kui vabal kujuraujal tegutseda nii, nagu ta siin alustas ... Kuna ta on selle otsusega niisuguste vabade kunstidega tegelemiseks nüüd ja alati kaitstud, siis on tal mõistagi keelatud ... valmistada töid, mille tegemise õigus on tisleriametil. Sellega peavad pooled niisiis, kui kulud hüvitatud, täiel määral lepitatud olema.“

JUTUSTAJA: „Paremini ei oleks saanud konflikt Tallinna tiseriametiga Christian Ackermanni jaoks lõppeda. Raad pani lõpuks oma sõna maksma ning andis teadaolevalt välja esimese vabameistritunnistuse. Pööningujänete vastu võttis tiseriamet küll veel edaspidigi sõna, kuid need protestid Ackermanni enam ei puudutanud, kuna temal oli vabameistri tunnistus.“